

Innlegg i stortingsdebatten 29. mai 1979 - Tandbergs
Radiofabrikk A/S.

Hr. President.

Problemene ved Tandbergs Radiofabrikk A/S ble lagt på Regjeringens bord i en tid da Regjeringen - og Stortinget - så det som en sentral oppgave å bidra til at bærekraftige deler av norsk industri kunne overleve en meget vanskelig økonomisk periode.

En får ikke noe riktig bilde av situasjonen dersom en ser Tandberg-saken isolert og løsrevet fra Regjeringens alminnelige industripolitikk og for den saks skyld også sysselsettingspolitikk. Jeg synes derfor det er nødvendig å si litt også om denne sida av saken.

- 2 -

Bakgrunnen for denne politikken var den mest dyptgående og omfattende internasjonale depresjonsperiode vi har hatt siden 1920-30 årene.

Land etter land ble preget av sterk inflasjon og massearbeidsløshet.

Vi fikk stagnasjon i vekst og etterspørsel.

Bransje etter bransje og bedrift etter bedrift møtte store og for mange av dem uoverstigelige problemer.

Bedriftsnedleggelse, oppsigelser og permisjoner preget situasjonen i det ene industriland etter det andre.

Med vår åpne økonomi og høye kostnadsnivå fikk også vi etter hvert stifte bekjentskap med disse problemene.

Dette var bakgrunnen for at Regjeringen valgte å sette kampen mot massearbeidsløsheten som det alt overskyggende mål i vår økonomiske politikk og i nærings-

politikken.

Vi satset betydelige midler for å hjelpe bransjer og enkeltbedrifter som kom i en vanskelig situasjon.

Vi gikk inn i de enkelte bedrifter med ulike former for støttetiltak for å holde produksjonen i gang og sikre arbeidsplassene.

I alt er et tusentall norske bedrifter med 100.000 ansatte hjulpet på forskjellig vis gjennom denne motkonjunkturpolitikken.

Med hensyn til en del av den debatt som er ført om denne politikk, er det nødvendig å understreke at det er privat-eide og privat-ledede bedrifter det her dreier seg om.

Regjeringens hjelpetiltak ble satt inn i prekære

situasjoner for disse bedriftene.

Det oppsto situasjoner der egne midler ikke lenger strakk til, og der de alminnelige bank- og kredittinstitusjonene ikke våget å bære risikoen ved ny innsprøyting av kapital.

Det var situasjoner der leverandører og kreditorer presset på for å sikre sine egne interesser.

Det var i slike situasjoner at Regjeringens hjelpetiltak på ulike vis ble satt inn, og topprisiko preget de aller fleste av disse engasjementer.

De midler som Regjeringen rådde over for en slik politikk, var for de flestes vedkommende gitt av et enstemmig storting.

Det kunne ikke være ukjent for noen at man her måtte føre en politikk hvor den alminnelige, økonomiske

risiko langt oversteg det som kunne sies å være forsvarlig ut fra alminnelige bankøkonomiske vurderinger.

Mulighetene for tap var store.

Men gjennom en sterk innsats fra bedriftsledelse, de ansatte og ved hjelp av de støttetiltak som ble satt inn fra Regjeringens side, er de aller fleste av disse bedriftene fremdeles i virksomhet.

Det er dette oppmuntrende resultat som hittil har særpreget vår motkonjunkturpolitikk.

Overfor enkelte bedrifter lyktes det ikke fullt ut. Tandberg er en av disse bedriftene.

Når det ikke har lyktes, er det imidlertid ikke på grunn av, med på tross av de hjelpetiltak som er satt inn fra Regjeringens side. Dette nettopp fordi problemene her stakk dypere enn for de fleste andre bedrifter.

Helt fra tidlig i 1970-åra viste driftsresultatene en kritisk utvikling. En norsk industrileder, direktør Kveim, har sagt det slik (Norges Industri nr. 5 - 1979):

"Firmaet gikk rett fram, og det gikk bra inntil veien svingte."

I Økonomisk Rapport nr. 9 for i år gir redaktøren denne beskrivelsen av hva som egentlig hadde ført Tandbergs Radiofabrikk fram til krisen:

"Tandberg-konsernet vil for ettertiden være et skoleeksempel på hvorledes en virksomhet i vekst kvalte seg selv. I samarbeid mer som mål enn som et middel glapp taket på den økonomiske utvikling av mangel på oversikt. Det typiske trekk var økende tidsforskjell mellom resultater og den fullstendige oversikten over dem. Ikke på noe tidspunkt gjennom

de siste årene hadde styret ajourførte data for sine disposisjoner. Selv ikke arbeidsjernet Finn Lied klarte gjennom sitt år som styreformann å få sentrale data av rimelig aktualitet."

Jeg tror dette er en dekkende beskrivelse av utviklingen for dette konsernet.

Det er derfor ganske bemerkelsesverdig at de borgerlige partier i innstillingen begynner sin vurdering av Tandberg-konsernets situasjon på det tidspunkt da offentlige myndigheter måtte gå inn, og offentlige låneinstitusjoner og støttetiltak ble aktuelle.

Det er enda mer bemerkelsesverdig at de samme partier nærmest gir denne serie av redningsaksjoner ansvaret for at bedriften til slutt måtte gå til konkurs.

De borgerlige partier ser altså bort fra de indre og ytre forhold som gjennom år førte dette store selskapet til den prekære situasjon det stod overfor da de offentlige myndigheter ble engasjert.

Forut for Regjeringens forslag til refinansiering av Tandberg-bedriften i slutten av 1977, hadde det vært gjort store anstrengelser for å bringe denne store og viktige bedriften ut av uføret.

Det man tok sikte på, var å finne fram til private former for refinansiering og sikring av bedriften.

Dette førte ikke fram.

Da Regjeringen fikk saken på sitt bord, var problemstillingen enten en statlig finansiert refinansiering eller å la bedriften gå konkurs.

Regjeringen vurderte det slik at det lå vesentlige

verdier i denne bedriften, og den så det som en samfunnsoppgave å søke å berge mest mulig av disse verdiene.

Det dreide seg videre om man skulle la et stort antall arbeidsplasser gå tapt uten sverdslag.

I ettetid kan en så spørre om det var for optimistisk av Regjeringen å tro at det ville være mulig å berge vesentlige deler av bedriften gjennom det økonomiske utføret den befant seg i.

Usikkerhetsfaktorene var mange. Det visste Regjeringen. Det visste også de som arbeidet med saken i Stortinget.

Men ønsket om å berge mest mulig av den verdifulle bedriften for det industrielle miljø i framtida, og hensynet til de mange arbeidsplassene, og distriktene fikk

gjennomslagskraft.

Dette gjorde seg gjeldende på alle hold i Stortinget, selv om det såvel fra regjerings- som fra stortingshold ble presisert at det nye styret og bedriftsforsamlingen måtte få frie hender i den omfattende sanering som foresto.

I denne forbindelse synes jeg det kan være interessant å vise til hva en av dem som i dag har skrevet under på de borgerlige fellesmerknader, hr. Reidar Due, ga uttrykk for:

"I samband med det vil jeg anmode om at det nye styret og bedriftsforsamlingen, som en er enig om skal ha styringen av Tandberg-konsernet framover, tar de nødvendige distriktpolitiske hensyn. Jeg tenker da spesielt på det nye fabrikanlegget på

Notodden som nå nærmest står ferdig."

Det kan også nevnes at f.eks. Høyres og Kristelig Folkepartis Telemark-representanter støttet ivrig opp om dette synspunktet. Selvfølgelig. Her sto det jo om arbeidsplasser i deres eget distrikt! Det vil jo alltid være slik at den vet best hvor skoen trykker som har den på.

Grunnen til at jeg nevner dette i dag, er bare for å minne om at det under debatten her i Stortinget var meget stor forståelse for at det skulle tas samfunnsmessige hensyn under det videre arbeid med Tandberg-konsernets framtid.

Jeg føler meg ganske trygg på at dersom Regjeringen på det tidspunkt hadde vendt tommelen ned, ville det ha

reist seg en meget sterk kritikk både i og utenfor Stortinget.

Nå går kritikken i stedet bl.a. på at Regjeringen ikke informerte Stortinget godt nok før det traff sin beslutning i Tandberg-saken i mars 1978.

Industriministeren har i sitt innlegg gjennomgått de faktiske forhold i forbindelse med framleggelsen av St.prp. nr. 79. For min del vil jeg bare understreke at Regjeringen la fram for Stortinget en beskrivelse av situasjonen slik den den gang fortonet seg. I tillegg hadde komitéen bl.a. fått oversendt den så meget omtalte Habberstad-rapporten.

Forholdet var vel imidlertid at alle den gang ville gjøre et forsøk på å berge norsk elektronikkindustri

"flaggskip". Det burde tjene både storting og regjering og alle som ellers var med i denne redningsaksjon til ære at man viste denne viljen til satsing.

Senere har vi jo alle måttet erkjenne at vi bygde på for optimistiske forutsetninger. Det er det nå i ettertid bare å konstatere. Men det forelå ikke her noe forsøk på å gi Stortinget et annet bilde av situasjonen enn det Regjeringen den gang hadde dannet seg på grunnlag av tilgjengelige opplysninger og vurderinger. Stortinget hadde det samme materiale å bygge sine konklusjoner på som det Regjeringen hadde.

Tandbergs nye styre som trådte sammen i april 1978 hadde en meget vanskelig oppgave. Det satt i syv måneder fram til bedriften var insolvent i november 1978.

Det ble i denne perioden gjort helhjertede forsøk

fra styrets side for å finne fram til varige løsninger.

Syv måneder er en kort tid i en bedrifts liv. Det er en meget kort tid for å kunne gjennomføre omfattende omstillinger i en større bedrift, og se resultatene av disse. Noen mente allerede på forsommeren 1978 å se at forutsetningene for Stortingets vedtak av mars ikke lenger holdt stikk. Men for Regjeringen var det vanskelig allerede i juni, 3 måneder etter stortingsbehandlingen, og 2 måneder etter at det nye styret tok over, å kunne konstatere definitivt at nå var det ikke lenger noe håp.

Det var to viktige faktorer som måtte klarlegges før noen slik vurdering kunne foretas. Og dette kunne ikke skje før mot slutten av året.

Det gjelder for det første det nye styrets muligheter til å gjennomføre de nødvendige omstillinger som Stor-

tinget hadde gitt styret meget frie hender til å utføre. Den annen faktor var utviklingen av salget av bedriftens produkter.

Da det inntrådte sterk salgssvikt i oktober fant styret det nødvendig å vurdere opplegget for 1979 i lys av den nye og alvorlige situasjon.

I løpet av november måtte man konstatere at avviket fra budsjett og planer var så stort at hele reorganiseringsforsøket måtte gis opp.

Etter inngående vurderinger av forskjellige alternativ fant Regjeringen til slutt å måtte la selskapet gå konkurs.

En redningsaksjon i denne fasen ville ha kunnet føre til ytterligere store uttellingene, tap for kredito-

rene, og derved erstatningsansvar for staten.

Da konkurs var en realitet for Tandberg, startet Regjeringen umiddelbart med nye planer om å berge mest mulig av det verdifulle industrielle miljø, og bevare arbeidsplassene for dem som var knyttet til bedriften. Det lyktes å selge selskapets datadivisjon, og denne ser nå ut til å være i god virksomhet i sin nye organisasjonsmessige sammenheng. For de andre delene av bedriftens produksjon var det nødvendig med en innskrenkning i forhold til det omfattende produksjonsprogram som man hadde forsøkt å trekke med seg gjennom omorganiseringen i 1978.

Regjeringen har, i samråd med styringsorganene for det nye Tandberg Industrier prøvd å finne løsninger som tilfredsstillende ønsket om private interessers engasjement i selskapet, ønsket om å berge flest mulig arbeidsplasser,

og ønsket om å legge grunnlaget for en konkurransedyktig produksjon.

Det er nedlagt et stort arbeid av alle som har et ansvar for det som videre skal skje. Flere alternativer har vært og er under vurdering. Men det kan altså ennå ikke sies noe om hva den endelige løsning vil bli.

Det er kanskje nødvendig å presisere at konkursboets styre har en sentral rolle i det arbeid som nå pågår. Regjeringen har ingen instruksjonsmyndighet overfor dette styret.

Regjeringen har gjort det klart at forutsetningen for Regjeringens arbeid med saken er å sikre viktige deler av produksjonen som en del av det norske industrimiljø. Videre vil den bidra til en løsning som kan gi produksjonsgrunnlag for den nåværende sysselsetting ved Tandberg

Industrier. En løsning bør imidlertid ligge innenfor de finansielle rammer som følger av Stortingets vedtak av 7. februar 1979.

Lenger enn dette har ikke Regjeringen funnet det mulig å gå for sin del.

Jeg kan ikke unnlate å si noen ord om de sterke angrep som den borgerlige fraksjonen i sine komitémerknader retter mot Jens Christian Hauge og Finn Lied.

Det er jo en helt usedvanlig framgangsmåte - heldigvis - at personer som ikke er gitt anledning til å forsvare seg her i Stortinget, utsettes for en slik behandling fra en komitéfraksjons side.

Om en stortingskomité eller deler av den vil rette så sterk kritikk mot navngitte personer som ikke kan møte i Stortinget, burde de i det minste ha latt de samme perso-

ner få adgang til overfor komiteén å forklare seg på de punkter der den sterke kritikken blir rettet. Det ville vel ha vært mer i samsvar med vår rettsoppfatning.

Men dette har altså ikke skjedd.

Finn Lied har riktignok møtt i komiteén, men uten å bli presentert for de sterke anklager som rettes mot ham i innstillingen. Jens Christian Hauge er i det hele tatt ikke innkalt.

Dette er, etter min oppfatning, en lite rimelig måte å behandle folk på.

Jeg føler det som en plikt for meg å si dette. Selv om altså verken Finn Lied eller Jens Christian Hauge var oppnevnt av Regjeringen eller sto ansvarlig overfor den. De var som kjent oppnevnt av de daværende

eiere og var ansvarlig overfor dem. Og de gjorde en ansvarsfull og stor innsats for å redde den bedriften de var bedt om å hjelpe.